

Zorginstituut Nederland

ZorgCijfers Monitor

Zorgverzekeringswet en Wet
langdurige zorg 3^e kwartaal 2019

December 2019

| Van goede zorg verzekerd |

Dit is een uitgave van

Zorginstituut Nederland

Postbus 320

1110 AH Diemen

www.zorginstituutnederland.nl

Auteurs

Michiel den Besten

Tufan Kiziltekin

Marcel van der Lee

Over de ZorgCijfers Monitor

de ZorgCijfers Monitor is een uitgave van Zorginstituut Nederland. Het Zorginstituut is onder andere verantwoordelijk voor het beheer van het Zorgverzekeringsfonds en het Fonds langdurige zorg, waaruit de betalingen aan zorgverzekeraars, zorgkantoren en zorginstellingen worden gedaan. Het Zorginstituut ontvangt de kwartaalstaten en declaratiegegevens van verzekerde zorg via zorgverzekeraars en zorgkantoren. Deze financiële datastromen worden geanalyseerd met gebruikmaking van de brede zorginhoudelijke kennis van het gezondheidszorgstelsel waarover het Zorginstituut beschikt. Zo wordt een bijdrage geleverd aan het beter zichtbaar maken van kostenontwikkelingen in de zorg. Daarnaast bieden deze analyses aanknopingspunten voor het doorontwikkelen en evalueren van beleid.

Inleiding

Dit is de derde financiële prognose van Zorginstituut Nederland over de kosten van het basispakket (Zorgverzekeringswet) en de langdurige zorg (Wet langdurige zorg) in 2019. Elke drie maanden publiceert het Zorginstituut over de verwachte kostenontwikkelingen in de zorg. In deze ZorgCijfers Monitor lichten we de opvallendste kostenontwikkelingen in de derdekwartaalstaten van 2019 toe.* Ook spreken we een verwachting uit over de ontwikkeling van de kosten voor het hele jaar.

Opvallende ontwikkelingen derde kwartaal 2019

De verwachte kostenstijging van het basispakket voor geheel 2019 valt na drie kwartalen 86 miljoen euro (0,2 procentpunt) lager uit dan na twee kwartalen. De prognose is dat de totale zorguitgaven van het basispakket dit jaar met 3,9 procent stijgen ten opzichte van 2018. Dit is een toename van 1,730 miljard euro. Na het tweede kwartaal lieten de cijfers nog een (verwachte) kostenstijging zien van 4,1 procent (1,816 miljard euro) ten opzichte van 2018.

Net als in de eerste helft van 2019 komen de opvallendste kostenstijgingen in het basispakket in het derde kwartaal op conto van de huisartsenzorg, de hulpmiddelenzorg, de mondzorg, het ziekenvervoer, de ggz en de farmaceutische zorg (dat zijn extramurale geneesmiddelen en preparaten die onder andere via apotheekhoudende huisartsen, apothekers en drogisterijen worden verstrekt).

In de langdurige zorg stijgen de kosten tot en met het derde kwartaal met 9,1 procent (1,394 miljard euro) in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Deze stijging wordt deels veroorzaakt door de besteding van extra gelden voor de verbetering van de kwaliteit in de verpleeghuiszorg. Opvallend is ook de stijging van de dagbesteding.

In deze ZorgCijfers Monitor geven we duiding aan deze kostenstijgingen.

*Werkwijze

In de ZorgCijfers Monitor baseert het Zorginstituut zich op cijfers van zorgverzekeraars (basispakket) en zorgkantoren (langdurige zorg). De methodiek die zorgverzekeraars en zorgkantoren hanteren, verschilt:

Basispakket: zorgverzekeraars rapporteren elk kwartaal aan het Zorginstituut de verwachte jaarlijkse zorguitgaven van het basispakket. Zij rapporteren hierbij zowel de te verwachten lasten (ramingen) als de gedeclareerde lasten. Binnen de basisverzekering kunnen verzekeraars drie jaar lang ramingen rapporteren voor een bepaald jaar. In het derde jaar na afloop van het schadejaar wordt definitief vastgesteld welke zorguitgaven ten laste van dat jaar zijn gekomen. Dit heeft onder meer te maken met het tempo waarin kosten worden gedeclareerd; dit kan per zorgcategorie verschillen. In de meest recente kwartaalstaten, de derdekwartaalstaten van 2019, wordt er zowel gerapporteerd over 2019 als over 2018 en 2017.

Langdurige Zorg: in tegenstelling tot de ramingen van de verzekeraars richt de methodiek van de zorgkantoren zich uitsluitend op ramingen voor het kwartaal waarop de cijfers betrekking hebben. De analyse van de cijfers voor langdurige zorg beperkt zich daarom in deze ZorgCijfers Monitor tot een vergelijking van de kosten en het zorggebruik tot en met het desbetreffende kwartaal van 2019 met die in dezelfde periode van 2018.

Verantwoording

Alle gerapporteerde bedragen kunnen nog naar boven of beneden worden bijgesteld. Het vaststellen van de definitieve inkomsten en uitgaven voor zowel de basisverzekering als de langdurige zorg heeft een doorlooptijd van meerdere jaren. De in deze publicatie vermelde cijfers zijn daarom nog niet definitief.

In deze ZorgCijfers Monitor worden bedragen voornamelijk afgerond naar miljoenen euro's en procentuele veranderingen op 1 decimaal, tenzij meer detaillering noodzakelijk is in de toelichting. Hierdoor kunnen er kleine afwijkingen optreden tussen de bedragen en de veranderingen ervan. Eerdere publicaties van de ZorgCijfers Monitor van Zorginstituut Nederland over de ontwikkeling van de zorgkosten zijn te vinden op www.zorginstituutnederland.nl.

Basispakket: verwachte kostenstijging zet door, maar vlakt iets af

TABEL 1 | ZORGUITGAVEN ZVW (VERWACHTINGEN NA DRIE KWARTALEN IN 2019; IN MLN.)

Huisartsenzorg (incl. MDZ)	€ 3.429	€ 207	+6,0%	€ 3.636
Farmaceutische zorg	€ 4.640	€ 210	+4,5%	€ 4.850
Verpleging & Verzorging	€ 3.625	€ 19	+0,5%	€ 3.644
Mondzorg	€ 754	€ 47	+6,3%	€ 801
Verloskundige zorg	€ 237	€ 3	+1,1%	€ 239
Medisch specialistische zorg	€ 23.018	€ 775	+3,4%	€ 23.793
Paramedische zorg	€ 766	€ 40	+5,2%	€ 806
Hulpmiddelen	€ 1.491	€ 81	+5,4%	€ 1.572
Ziekenvervoer	€ 696	€ 67	+9,6%	€ 763
ggz	€ 3.736	€ 187	+5,0%	€ 3.923
Geriatrische revalidatiezorg	€ 1.011	€ 39	+5,8%	€ 1.049
Kraamzorg	€ 291	€ 12	+4,2%	€ 303
Grensoverschrijdende zorg	€ 405	€ 4	+0,9%	€ 409
Kwaliteitsgelden	€ 51	€ 4	+7,5%	€ 55
Diverse overige kosten	€ 298	€ 37	+12,3%	€ 334
Totaal	€ 44.448	€ 1.730	+3,9%	€ 46.178
	2018			2019

Op basis van de cijfers van het derde kwartaal is de verwachting dat de totale zorguitgaven van het basispakket dit jaar met 3,9 procent stijgen ten opzichte van 2018: van 44,448 miljard euro naar 46,178 miljard euro. Dit is een toename van 1,730 miljard euro. Na het tweede kwartaal lieten de cijfers nog een (verwachte) kostenstijging op jaarbasis zien van 4,1 procent (1,816 miljard euro). De verwachte kostenstijging valt dus in het derde kwartaal 0,2 procentpunt (86 miljoen euro) lager uit dan in het tweede kwartaal.

De kostenstijging in absolute bedragen is het grootst bij de medisch-specialistische zorg (msz). Dat is niet vreemd, want dit is verreweg de grootste post in de basisverzekering. In het derde kwartaal zien we opvallende kostenstijgingen bij de huisartsenzorg, de farmaceutische zorg, de hulpmiddelen, de mondzorg, het ziekenvervoer en de ggz. Hier volgt per sector een korte toelichting.

Huisartsenzorg

Voor de huisartsenzorg houdt ook in het derde kwartaal de stijgende trend ten opzichte van vorig jaar aan. Dit is te verklaren vanuit het streven om via de huisarts de zorg dichtbij de patiënt te organiseren, zoals is overeengekomen in het Hoofdlijnenakkoord Huisartsenzorg. Hier zijn dit jaar extra gelden beschikbaar gekomen voor onder meer:

- meer tijd voor en met de patiënt;
- zorg in de avond-, nacht- en weekenduren;
- het versterken van de organisatiegraad van de eerste lijn;
- de zorg voor kwetsbare groepen;
- de verbetering van de ICT-infrastructuur.

Farmaceutische zorg en hulpmiddelen

De kostenstijgingen in de sectoren farmaceutische zorg (extramuraal geneesmiddelen en preparaten die onder andere via apotheekhoudende huisartsen, apothekers en drogisterijen worden verstrekt) en hulpmiddelen, worden veroorzaakt door de btw-stijging van 6 naar 9 procent. De verwachte kostenstijging ten opzichte van vorig jaar zet ook in het derde kwartaal door, maar loopt iets terug ten opzichte van het tweede kwartaal. Bij de farmaceutische zorg liep de verwachte kostenstijging terug van 5,2 procent na het eerste kwartaal naar 4,5 procent na het derde kwartaal (een daling van 21 miljoen euro, ofwel 0,5 procent). Bij de hulpmiddelen daalt de verwachte stijging in dezelfde periode van 7,3 naar 5,4 procent (een daling van 26 miljoen euro, ofwel 1,7 procent). Voor de terugloop van deze kostenstijging hebben we vooralsnog geen verklaring.

Mondzorg

De kosten van mondzorg zijn in 2019 met 6,3 procent gestegen. Meer dan de helft van die stijging (3,7 procent) komt door duurdere tarieven in vergelijking met 2018. Het resterende deel van het groeipercentage (2,6 procentpunt) is volumegroei.

Ziekenvervoer

De kosten van het ziekenvervoer stijgen dit jaar met 9,6 procent ten opzichte van vorig jaar. Dit is met name het gevolg van een ruimere vergoeding voor zittend ziekenvervoer. Dit is de vergoeding van vervoer (geen ambulance) van en naar consulten, onderzoek en controles, als deze samenhangen met de behandeling. In 2018 werd alleen het vervoer vergoed als de patiënt een behandeling moest ondergaan.

Geestelijke gezondheidszorg (ggz)

TABEL 2: GGZ (VERWACHTINGEN NA DRIE KWARTALEN IN 2019; IN MLN.)

Omschrijving	2018	2019	Abs. verandering	% verandering
Specialistische GGZ met verblijf	1.411	1.483	72	5,1%
Langdurige GGZ (LGGZ, jaar 2 en 3)	152	156	4	2,6%
Specialistische GGZ zonder verblijf	1.936	2.035	99	5,1%
Generalistische basis GGZ	237	249	12	5,2%
Totaal	3.736	3.923	187	5,0%

De kosten van de ggz stijgen in 2019 naar verwachting met 5,0 procent (187 miljoen euro) ten opzichte van 2018. De grootste absolute verandering (in euro's) vindt plaats in de specialistische ggz zonder verblijf: een toename van 99 miljoen euro. Enkele verzekeraars geven aan dat er meer financiële ruimte wordt gegeven voor de gecontracteerde zorg. Daarnaast geven zorgverzekeraars aan dat zij dat de kosten voor de niet-gecontracteerde zorg zien stijgen. Dit zijn kosten van behandelingen door zorgaanbieders die geen contract met een verzekeraar hebben afgesloten.

Verpleging en verzorging: dalende kosten in 2019 ten opzichte van het tweede kwartaal

TABEL 3: VERPLEGING EN VERZORGING (IN MLN.)

Omschrijving	2018	2019	Abs. verandering	% verandering
Verpleging en verzorging	3625	3644	19	0,5%

Omschrijving	2019 (Q2)	2019 (Q3)	Abs. verandering	% verandering
Verpleging en verzorging (totale lasten)	3698	3644	-54	-1,5%
Verpleging en verzorging (declaraties)	1470	2360	890	60,5%

Op basis van de laatste rapportage van zorgverzekeraars is de verwachting dat de kosten van verpleging en verzorging met 0,5 procent (19 miljoen euro) stijgen ten opzichte van 2018. Ten opzichte van de gemiddelde groei (3,9 procent) van de totale zorguitgaven in het basispakket is dit een beperkte kostenstijging. Hier zijn onder andere de volgende verklaringen voor te geven:

1. Intensivering van de controles op de indicatiestelling. De verzekeraars hebben maatregelen getroffen om te voorkomen dat kosten van verpleging en verzorging thuis die eigenlijk ten laste van de Wlz moeten komen omdat de cliënt een Wlz-indicatie heeft, uit de Zvw worden gedeclareerd.
2. Gericht beleid om de doorgaans goedkopere gecontracteerde zorg te stimuleren. Dit gebeurt door een strenger machtigingenbeleid en het vervallen van een akte van cessie in de niet-gecontracteerde zorg. Het machtigingenbeleid houdt in dat verzekerden voor de vergoeding van verpleging en verzorging bij een (niet-gecontracteerde) zorgaanbieder vooraf een machtiging van de verzekeraar nodig hebben. Met het vervallen van de akte van cessie kan de (niet-gecontracteerde) zorgaanbieder niet meer in naam van de verzekerde rechtstreeks bij de zorgverzekeraar declareren.

Langdurige Zorg: kostenstijging van 9,1 procent

TABEL 4: VERGELIJKING KOSTEN LANGDURIGE ZORG T/M DERDE KWARTAAL 2019 EN T/M DERDE KWARTAAL 2018 (IN MLN.)

	t/m 3 ^e kwartaal	t/m 3 ^e kwartaal	toename	% toename
Verblijf in een zorginstelling	12.654	13.705	1.051	8,3%
Modulair pakket thuis (mpt)	380	478	99	26,0%
Volledig pakket thuis (vpt)	483	566	84	17,3%
Persoonsgebonden budget (pgb)	1.404	1.513	109	7,8%
Dagbesteding extramuraal	303	341	38	12,6%
Overige zorg	166	179	13	7,9%
Totaal	15.388	16.782	1.394	9,1%

Bronnen: betaalcijfers van het CAK, betaalcijfers van de Sociale Verzekeringsbank, declaratiecijfers van de zorgkantoren.

De kosten van de langdurige zorg tot en met het derde kwartaal 2019 stijgen met 9,1 procent in vergelijking met de eerste drie kwartalen van 2018. Na afloop van het tweede kwartaal rapporteerden we nog een stijging van 8,1 procent.

Opvallende stijgers

Opvallend is dat in 2019 meer mensen gebruik zijn gaan maken van dagbesteding. Dat zien we terug in de gestegen kosten van de dagbesteding en ook in de vervoerskosten van en naar de dagbesteding. De stijging van de vervoerskosten wordt ook deels veroorzaakt door de verhoging van de vervoerstarieven.

De procentuele kostentoename is het sterkst voor de zorg die wordt aangeboden in een volledig pakket thuis (vpt) of een modulair pakket thuis (mpt). De kostentoename in euro's is het hoogst voor de zorg verleend in een zorginstelling, waaronder de verpleeghuiszorg. In 2019 heeft de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een bedrag van 600 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de verbetering van de kwaliteit van de verpleeghuiszorg. In het tweede en derde kwartaal is een deel hiervan (ruim 300 miljoen euro) aan de verpleeghuizen als voorschot betaald.

Verruiming Wlz-uitgavenplafond

Het aantal mensen – met name ouderen – dat gebruikmaakt van langdurige zorg neemt nog altijd toe. Daarom heeft de minister het Wlz-uitgavenplafond voor zorg in natura en het persoonsgebonden budget in de loop van 2019 tweemaal verruimd tot inmiddels 23,4 miljard euro. Dit uitgavenplafond 2019 is ten opzichte van het uitgavenplafond 2018 toegenomen met 11 procent. De stijging van de kosten die we nu in 2019 zien op basis van de derdekwartalcijfers blijft daarbinnen.